

מפני קדושת המועד

שביעי של פסח

עניין חג 'שביעי של פסח'

עניינו של חג 'שביעי של פסח' לאחר יום טוב הראשון של פסח – מאיר רבנו אדמו"ר בעל 'אורחות חיים' זי"ע:

ביום טוב הראשון של חג, בעת יציאת מצרים, זכו ישראל לבחינת גילוי שכינה' כמאמר בעל ההגדה 'ובמרא גדל – זו גלוי שכינה' וכמאמר 'עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם', והיה הלילה מאיר באותה עת לישראל כאור יום בבחינת 'ולילה פיוס יאיר'¹.

ואלו לאחר מכן, משעבר יום הראשון של חג, נעלם ונתכסה מהם אור יקרות בהיר ומבהיק זה, עד שכתוצאה מכך התהווה צעקה גדולה בליבות בני ישראל בגין האור שנתעלם מהם, ונולד בקרבם תשוקה עזה להשבת האור כמקדם.

כתוצאה מהשתוקקותם זו של בני ישראל, החזיר הקב"ה האור הגדול לישראל ביום **שביעי של פסח** וביתר שאת, כאשר בעת 'קריעת ים סוף' זכו לגילוי שכינה כמאמר 'וירא ישראל את ה' הגדלה'² ואמרו חז"ל³ יראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי הכהן.

היינו לפי שבתחילה, בשעה שזכו ישראל לאור בבחינת 'גדלות ראשון', היה האור אצלם בגדר 'מתנה' גרידא מכיוון שטרם היו ראויים לכך, שהרי מלאך של מצרים עומד ומקטרג כנגדם בטענת 'הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, מה נשתנו אלו מאלו'??

אכן עכשיו, לאחר שחוו עוגמת נפש רבה בגין העלם האור והשתוקקו עד מאוד להחזרתו, הם זכו מחדש באור על ידי יגיע כפם בבחינת 'יגיע כפיך כי תאכל, אשריך וטוב לך'⁴ היינו שבזכות ההשתוקקות הזאת זכו ישראל לקניין עצמי באור, באמצעות יגיע כפיהם.

[יסוד ישרים, ליל שביעי של פסח, אות טו (ב)]

¹ תהלים קלט.

² שמות יד, לא.

³ מכילתא.

⁴ תהלים קכח, ב.

באופן דומה מסביר מרן הקדוש בעל 'מי השלוח' את עניין 'ספירת העומר' שאנו סופרים בימים אלה.

שכן לפי המובא בדברי מרן האריז"ל, תיבת 'עמר' עולה בגימטריה כמניין 'יקר'. היינו: ביום טוב ראשון מושפע אור בהיר בשחקים על ראש בני ישראל בבחינת 'גילוי שכינה', כדרך שהאיר להם בעת 'יציאת מצרים' כשנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם, וזה האור שב ומתעורר בכל שנה ושנה.

אכן מכיוון שבעת ההיא ישראל טרם ראויים לאור, שהרי אותו האור מתנוצץ עליהם באופן שמימי מבלי כל יגיעה והתעוררות מצדם, אי לכך מתעלם האור מנגד עיניהם עד שנולדת בלב ישראל כתוצאה מכך צעקה גדולה בנוסח 'מה יקר חסדך'!⁵ היינו שמתעורר בליבם תשוקה חוזרת לאור יקרות ההוא, שיופיע בנפשם באורח קבוע.

אי לכך מתחילים ישראל לספור מ"ט ימי 'ספירת העומר'. ועל ידי ההשתוקקות שבספירה זוכים המה בהדרגה לחידוש הופעת האור בנפשם, עד שלבסוף זוכים לאור הראשון בזכות ולא בחסד, בעת וזמן מתן תורתנו בחג השבועות.

[סוד ישרים, שם]

*

נס קריעת ים סוף

מדוע גאולת ישראל באה באמצעות קריעת הים דווקא? הלוא דרכי הצלה רבים לפני המקום, ויכול הינו להצילם באופנים אחרים ופשוטים?

מסביר רבנו "מי השלוח":

הצלת ישראל ממצרים לא באה עבור הפן הגשמי שבהצלה גרידא, כי אם בעיקר למען הצלתם הרוחנית של נפשות ישראל, על מנת לחלצם מטומאת מצרים ותאוותיה ולהפכם ל'עם ה' כעדות הכתוב: "בְּהוֹצִיאָךְ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם, תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה"⁶.

⁵ תהלים לו, ח.

⁶ שמות ג, יב.

ומהי מהותו של "ים"?

"ים" – מאיר רבנו בעל "מי השלוח" – מסמל תאוות עולם הזה, שהן סוערות כגלי הים ומשליכות ומטלטלות האדם שנתון בהן מצד לצד, תוך איבוד שליטה מצד האדם. במובן זה, בקיעת הים בידי משה רבנו מסמלת הינה מתן אפשרות לישראל קדושים לצלוח את הים הגדול של תאוות העולם ותענוגותיו, לעבור בתוכו "בחרבה" ולהישאר "יבש", מבלי להידבק ביצרי עולם החומר ומשיכותיו השפלות.

כיצד אפשרי הדבר? קובע בקדשו רבנו בעל "מי השלוח": הדבר הינו אפשרי גם אפשרי!

שכן הקב"ה מראש מקדם דאג עבור בני ישראל, שיוכלו לשרוד את עולם הזה ולהישאר זכים ונקיים, אי לכך קיפל ו"הכניס" כל "עונג" וקורת-רוח של אדם לתוך "דברי תורה". כל הטובות שבעולם, ניתן להגיע אליהן באמצעות 'דברי תורה' ודרכי הבורא, ואין צורך לשם כך "לעבור" דרך ענייני תאוות העולם הזה והבליו "ולהירטב" בהם. הכול כאשר לכל ואף יתירה מכך, יכול אדם להשיגו בדרך התורה, שמעדת את חושי האדם ומעניקה תחושת מתיקות וקורת רוח מופלאה להוגה באותיותיה הקדושות ומהלך בשביליה בבחינת "דְּרָכֶיהָ יְדִירְכִינָעִם"⁷ ובחינת "כִּי מִצְאֵי מִצְא חַיִּים"⁸.

יתירה מזו:

המוצא אושרו בדרך התורה, ירגיש מאושר בנפשו פי כמה וכמה מן אותם אנשים פורקי עול, המתמכרים לתאוות העולם הזה ולאושר המדומה, אשר נפשם אינה יודעת מנוחה ושובע לעולם מרדיפתם אחרי תענוגי תבל. לעומתם, ההולכים בדרך התורה ועוסקים בדברי תורה, ימצאו בדרכם קורת רוח ואושר נפשי אמיתי, ונפשם בטוב תלין.

וכמובן, הם ימצאו את האושר העולה על כלנה: תחושה עילאית של קרבה לאלוקים בבחינת "וְאֲנִי קְרִיבָה אֱלֹהִים לִי טוֹב"⁹!

זוהי משמעותה הרוחנית של נס "קריעת ים סוף" שאירע לעם ישראל.

(מי השלוח)

⁷ משלי ג, יז.

⁸ משלי ח, לה.

⁹ תהלים עג, כח.

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ, כִּי הִשְׁבֵּעַ הִשְׁבַּע... פֶּקֶד וּפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם...

סימן זה היה מסור בידם מימות אברהם ויצחק,
ויעקב מסר ליוסף, ואמר להם: כל גואל שיבוא ויאמר
לכם "פֶּקֶד וּפְקֹדָתִי" (שמות ג, טז) – הוא הגואל של אמת!

(מדרש תנחומא, שמות כד)

מה המיוחד בלשון "פֶּקֶד וּפְקֹדָתִי", שמסמל את הגואל ואת הגאולה?

מסביר רבנו בעל "תפארת יוסף":

לאמתו של דבר, לפי חשבון השנים שנמסר לאברהם אבינו ב"ברית בין
הבתרים" רחוקים היו בני ישראל אז מאוד מן הגאולה. שכן, כך נאמר
לו לאברהם אבינו מפי הקדוש ברוך הוא: "יָדַעְתִּיךָ, כִּי־גֵר יִהְיֶה זֶרְעֲךָ
בְּאֶרֶץ לֹא־לָהֶם, וְעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה"¹⁰ ואילו בעת
יציאתם ממצרים, סיימו בני ישראל בסך הכול מאתיים ועשר שנות
גלות, כאשר כמחצית זמן הגלות עודנו לפניהם. הכיצד זכו אפוא בני
ישראל לצאת ממצרים, טרם הזמן שנקבע להם??

התשובה לפי דברי המדרש - הינה:

חשבון שנות הגלות שאורכן ארבע מאות שנה, חושב בידי השם יתברך
לרוב רחמיו וחסדיו **החל מלידת יצחק ואילך**. שכן אף במשך שנות
מגוריהם של האבות בארץ כנען, נחשבו הם כגרים "בארץ לא להם",
משום שארץ ישראל טרם נמסרה לרשותם. הגלות החלה אפוא מזמן
לידתו של יצחק, ומני אז ואילך נתקיימה באברהם ובזרעו גזירת הגלות
של "גֵר יִהְיֶה זֶרְעֲךָ", כשגלות זו אכן נמשכה מאז במשך **ארבע מאות**
שנה, עד ליציאתם של בני ישראל מארץ מצרים¹¹.

חשבון מיוחד זה, נסתר היה מעיניהם של ישראל במשך כל השנים, שכן
כך גזרה חוכמתו יתברך כי רק בסמוך ממש לגאולה תימסר לישראל
בשורת הגאולה, ובד בבד יימסר להם החשבון האמיתי של שנות הגלות,
שלאחריהן תבוא הגאולה. אמנם, למרות שהדברים לא היו ידועים
במפורש, הרי בצמד המילים "פֶּקֶד וּפְקֹדָתִי" שנמסר איש מפי איש בידי

¹⁰ בראשית טו, יג.

¹¹ רש"י, שם.

אבות האומה, הוצפנה ברמז בשורת הגאולה הכוללת גם את חשבון השנים, אשר לא הובן ולא פוענח רק לבסוף ממש, בעמדם כבר על סף הגאולה, כדלהלן:

"פֶּקֶד פֶּקֶדְתִּי" – כלומר: חשבון שנות הגלות (= **"פקידה"** משמעותה **חישוב**, מלשון: **אַלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן**), מתחיל למעשה מעת שנתקיים בו באברהם בשורת הבן של **"וה' פֶּקֶד אֶת־שָׁרָה"**, היינו: מאז **לידתו של יצחק!** לפי חשבון זה, שעת הגאולה הגיעה כבר עכשיו, והגאולה הינה עומדת בפתח ממש!

וזהו אפוא שאומר המדרש:

"סימן זה היה מסור בידם מימות אברהם ויצחק, ויעקב מסר ליוסף, שאמר להם: 'כל גואל שיבוא ויאמר לכם "פֶּקֶד פֶּקֶדְתִּי", כלומר מי שיבאר ויפענח אל נכון את 'צופן' בשורת הגאולה - אזי תדעו כי הוא הינו גואל האמת"...

(תפארת יוסף, שביעי של פסח)

*

אֶז יִשְׁרֵי מִשָּׁה...

**בשעה שאתה עושה לנו נסים, אנו
אומרים לפניך שירה!**

(מדרש בראשית רבה, פרשה ו)

מדוע **"שעת הנס"** דווקא, הינה זמן המתאים לאמירת **"שירה"** לפני הקב"ה?

מבאר רבנו "תפארת יוסף" זי"ע:

למעשה, הטבע כולו הינו בבחינת **"נס"** גדול ומתמשך. שכן, מי בעצם קבע הדבר כי כאן צריכה להיות **"יבשה"**, ואלו מפה ואילך יהיה **"ים"**? אין זאת אלא שלפנינו **"מעשה נסים"** רצוף מאת הקדוש ברוך הוא בורא עולם ויוצר כל, שהינו **"מְחַדֵּשׁ בְּכָל־יּוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה־בְּרָאשִׁית"**!

אז מה בכל זאת מיוחד במעשה "נס", עד שהננו מתפעלים הימנו כל כך, בעוד שמן הטבע איננו מתפעלים כל עיקר?!

התשובה:

אמת ונכון הדבר, כי עולם ומלואו הקרוי "טבע" מהווה שרשרת של נסים ונפלאות - אולם מרוב הרגלנו בראיית "הטבע" אין אנו מתפעלים הימנו כלל וכלל. **אימתי אנו מתפעלים?** בשעה שמבחינים הננו בתופעה יוצאת מגדר הרגיל, בשינוי החורג מן דרך הטבע. או אז יוצאים אנו אחוזה "התפעלות" ומתפעמים מן ה"נס" שענינו חוזות בו בעידן התרחשותו.

נס **"קריעת ים סוף"** - מהווה המחשה מצוינת לרעיון האמור.

שכן ברור כי מציאות הים, אף במצבו "הרגיל" כים ההולך וסוער בהמון גליו, הינו בבחינת "נס" גדול ומתמשך, שימיו כימות עולם. הן ברור מעל לכל ספק, כי **אדם הראשון**, בעת שהביט לראשונה בים הסוער, **נאחז התפעלות** מגודל ניסיו של הקדוש ברוך הוא, לא פחות מן ההתפעלות שאחזה בבני ישראל בזמן התרחשות נס **"קריעת ים סוף"** דורות מאוחר יותר. שכן אצל אדם הראשון, הכול היה אצלו בבחינת **"חידוש"**! כלל לא התקיים אצלו המושג "טבע", אלא הכול לדידו היה בבחינת **"נס"** ופלא, כפי שאכן הוא כך היה! כל רגע של קיום הים והמון גליו, היה בעיני אדם הראשון בבחינת נס גדול ומופלא.

רק ברבות הימים וכחלוף הדורות, משהורגלו הבריות במציאות הים והמון גליו וראו בדבר מהלך "טבעי" לחלוטין - או אז הוצרכו להתרחשות "נס" יוצא דופן בדמות **"קריעת ים סוף"**, כדי להבחין בעליונות הבורא באמצעות מעשה חריג שיש בו שידוד מערכות הטבע.

מאיר לנו רבנו ה"תפארת יוסף" זי"ע:

שורש המלה **"נס"** הינו נגזר מלשון הרמה לגובה - כלשון הכתוב: **"וַיִּשִׂים אֶת־עַלְיָנִס"**¹².

פירוש הדבר:

באמצעות מעשה **"נס"** החורג מן הטבע, מגביה הקב"ה מבטינו כדי שנראה נכוחה, כי כל אשר חוזות עינינו במשך כל הימים הינו בגדר **"נס"** מתמשך, אך מפני שהורגלנו אליו, לכך איננו מרגישים בזאת כלל! לפיכך מגיע מעשה **"הנס"** שמרים מבטינו אל על, למען נוכל לראות את

¹² במדבר כא, ח.

ה"טבע" נכוחה בגודלו ה(בלתי) טבעי – או אז ניווכח כמה "גדולים מעשי אלהינו"! זה תפקידו העיקרי של מעשה "נס": להראות ולהיגלות מתוך אירוע "יוצא מן הכלל" במציאות הנס, שהינו בבחינת "ללמד על הכלל כולו יצא".

זהו אפוא שמדגיש המדרש: "בשעה שאתה עושה עמנו 'ניסים' - אנו אומרים לפניך שירה" - היינו לפי שמבטנו מתגבה ומתרומם הודות לגילוי הנס ומרים אותנו למצב של אמירת "שירה" על "נפלאותיך וטובותיך שפכלעת" ובגין הניסים הקורים מסביבנו בכל שעה ורגע.

(תפארת יוסף, שביעי של פסח)

קפאו תהמת בלבים

מדגיש רבנו "בית יעקב" זצ"ל:

נס כפול ומכופל אירע כאן - בעת קפיאת המים בים.

שכן מדרך המים כשהם קופאים, בעת הכפור למשל, שתהליך קפיאתם מתחיל באזור שפת הים, ומשם הינו הולך ומתפשט לתוך פנים המים. המים קופאים תחילה במשטח העליון, בשכבתם החיצונית, ורק לאחר מכן עם התגברות הכפור ממשיך הקרח וחודר לעומק המים.

ואלו כאן בעת "קריעת ים סוף", תיכף ומיד "קפאו תהמת בלבים" – המים החלו למן הרגע הראשון לקפוא בעמקי תהומות!

על שום מה התרחשו הדברים כאן לפי "סדר" זה?

מבאר רבנו "בית יעקב":

על הפסוק "וַיָּשָׁב הָיָם לִפְנוֹת בְּקֶרֶךְ לְאִיתָנוּ"¹³, דורשים חכמינו זיכרונם לברכה: "לְאִיתָנוּ" – לתנאו הראשון, תנאי התנה הקדוש ברוך הוא עם הים במעשה בראשית, שייבקע לבני ישראל בעת שיעברו בתוך ים סוף¹⁴.

¹³ שמות יד, כז.

¹⁴ מדרש בראשית רבה.

אומר ה"בית יעקב" זי"ע – בעת בקיעת הים, קפאו המים ישר מן ההתחלה בעמקי תהומות, מכיוון שקריעת הים שהתרחשה לבני ישראל הייתה בגדר "חזרה לימי בראשית", לעידן טרום בריאת הים ותיחומו במקומו. הכול שב באמצעות מעשה הנס ל"מצב ההתחלתי" של "ששת ימי בראשית". אי לכך החלה קריעת הים באמצעו, במקום היווצרות הים בראשית הבריאה!

*

לאור הבנה זו – אומר רבנו "בית יעקב" – מוסבר היטב, מדוע התורה רומזת את ה"תנאי הראשון" של בקיעת הים לישראל בעת "חזרת הים לאיתנו", שאירעה עם גמר קריעת הים עבור ישראל: ולכאורה, היה מתאים יותר לרמוז את הדבר בעת הבקיעה בפסוק "וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם"?!

אולם לאור האמור, ניתן להבין העניין כך:

אילו בקיעת הים הייתה מעשה נס "חד פעמי" כתוצאה משינוי הטבע, כי אז חזרת המים לאיתנם עם סיום הנס לא היה בגדר "נס" כלל, אלא בסך הכול חזרה צפויה של המים ל"מהלכם הטבעי" מששת ימי בראשית.

החידוש שבדבר היה, לפי הבחנת חז"ל, שבקיעת המים לא התרחשה בתור "שינוי זמני" בלבד בטבע הים, אלא היה בה הרבה יותר מכך: **חזרת הים למצבו הראשון, בטרם גיבושו והתהוותו ל"ים"**! בהתאם ל"תנאי" שהותנה עמו בששת ימי בראשית. הלכך, לולא התרחש בנוסף לכך גם "נס" של "חזרת המים לאיתנם הראשון", אזי בטל ומבוטל היה מהלך הים מעיקרו, ושוב לא היה הים מוסיף להתקיים בעולם כלל וכלל!!

אי לזאת, נרמזת דרשת "תנאי ראשון" של הים במכוון בעת חזרת המים למקומם, לאמור נס כפול ומכופל אירע כאן: עצם קריעת הים, וכמו כן חזרתו לאיתנו הראשון!

(בית יעקב)

חג שמח!

א פרייליכען יום טוב !